

ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ КУЛЬТУРИ

ПРОБЛЕМИ
МУЗЕЄЗНАВСТВА,
ЗБЕРЕЖЕННЯ
ТА ВІДНОВЛЕННЯ
ІСТОРИЧНОЇ
ПАМ'ЯТІ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ХАРКІВ · 1994

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ КУЛЬТУРИ

Міжнародному Дню музеїв
присвячується

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ
ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

Наукова конференція з питань
музеєзнавства та історичного
краєзнавства 24-25 травня
1994 р.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Харків ХДІК 1994

Наукова конференція "Проблеми збереження та відновлення історичної пам'яті" 24-25 травня 1994 р. Тези доповідей.
Під редакцією Г.Й.Чернявського, доктора іст.наук, професора. - Х.: ХДІК, 1994.

У збірнику розглядаються питання теорії, історії та практики музеології, теорії та практики історичного краєзнавства. Для істориків та музеєзнавців, студентів вузів культури та університетів, практичних працівників музеїв.

ться постійне перепарування історії, яке виражена в локальних формах музейних експозицій.

Перший, найбільш абстрактний, що не вимагає крайньої розумової напруги, рівень розуміння історичного /вже здійсненого/ факту є інтерпретаційний рівень. В розумінні історичного джерела виділяється такий його аспект, котрий вважається найбільш важливим для досягнення актуально-прагматичних цілей. Логічною основою інтерпретації є аналогія між процесами сучасного і минулого. При цьому в сучасне переносяться елементи минулого, які мають інтерес щодо прогнозування майбутнього.

Другий рівень розуміння пов'язаний з осмисленням історичного джерела. Тепер це джерело співвідноситься з відповідною цілеспрямованою діяльністю людини, з передумови цієї діяльності беруться в єдності з її результатами. Необхідною умовою прилучення до смислу - розуміння події так, як розумів її діючий суб'єкт. Таким чином, другий рівень розуміння в значній мірі компенсує збиток інтерпретації, яка інертна до сенсу історичного джерела, і відкриває шлях до його автентичності.

Третій рівень розуміння - усвідомлення історичної тотальності. Згідно з парадоксом Шлейєрмахера, майбутні дослідники сприймають історичний факт більш ґрунтовно, ніж сучасники. Повнота усвідомлення на цьому рівні досягається шляхом розкривання найбільш суттєвих шарів минулого, які дають можливість розглядати його як конкретну єдність різноманітності. При включенні в процес усвідомлення тенденцій розвитку минулого відбувається вплив динаміки від минулого через теперішнє до майбутнього.

Таким чином, герменевтика, здійснюючи своєрідну структуралізацію історичного підходу до музейного експоната, сприяє автентичному "прочитанню" історичного матеріалу і "вписуванню" теперішнього в логічну ланку історичного процесу.

Л.І.Бабенко

Про методіку дослідження форм стародавнього посуду у музейній практиці

На дописемний період припадає великий відрізок часу історії людства. Але зрозуміти і зберегти спадщину, що дісталася нам від далеких пращурів, не просто. Адже складається вона в більшості з предметів матеріальної культури, отриманих внаслідок археологічних

розкопок. Все це потребує використання спеціальних знань та методів дослідження.

З доби неоліту самим масовим археологічним джерелом є кераміка. Часто вона відіграє провідну роль при визначенні культурної та етнічної ознаки пам'ятки, встановленні генетичних зв'язків та хронологічного діапазону між пам'яткою та культурою в цілому. Але вже в 60-ті роки було зрозуміло, що візуально-інтуїтивні методи вивчення та класифікації кераміки, якими традиційно користувалися дослідники, не в змозі максимально виявити можливості її як історичного джерела, найширше охопити матеріал, кількість якого за останні роки дуже виросла в результаті інтенсивних розкопок. Запропоновано ряд методик формалізованої обробки кераміки /Г.К.Круг, О.Ю.Круг, 1965; Д.В.Дюпик, В.І.Маршак, 1970; А.А.Бобинський, 1971; І.П.Русанова, 1976 та ін./, серед них найбільшое гармонійністю вирізнялася програма статистичної обробки кераміки В.Ф.Генінг, 1973. Вона стала методичною основою ряду досліджень /Д.І.Ашихмина, 1977; С.Л.Белецький, 1979; В.А.Борзулов, 1979; Ю.В.Буйнов, А.С.Кузьменко, 1988; А.Г.Дяченко, 1988 та ін./. Наріжним каменем цієї програми є всім показники форми /УФ/, що характеризують різні деталі форми посуду. Пізніше В.Ф.Генінг присвятив проблемам стародавньої кераміки окрему монографію /1992/, в якій набір УФ дещо змінився. Порівняння обох варіантів УФ /1973 та 1992 рр./ надає можливість прокоментувати ці зміни.

Цікавим нововведенням програми-92 є роздільна система типології, в якій для характеристики фрагментів посудини, що мають профіль від в'язця до найбільшого розширення тулуба, використовується 4 УФ /система УФ А-Г/. Для посуду, що має повний профіль, призначена система УФ Д-И. і вона виступає початковим етапом типології, доповнюючись далі характеристикою верхньої частини в системі УІ А-Г. В.Ф.Генінг в системі УФ Д-И дає характеристику загальній конфігурації посудини, без вичленення шийки. Таким чином, посудину можна уявити у вигляді двох трапецій, що з'єднані більшими основами. Проте лише показник ФИ не виходить за рамки уявного шестикутника. До трьох інших показників залучені параметри шийки /РІ, РБ/. Це суперечить початковій концепції автора. Якщо показники системи УФ А-Г та показник ФД заперечень не викликають, то до трьох показників системи УФ Д-И є декілька зауважень.

Показник висоти плічка /ФЕ/ у порівнянні з варіантом 1973 р. зазнав певних змін. Висота придонної частини /Рв/ співвідноситься

до висоти верхньої частини посудини $/P7 + P6/$, а не плічка $/P7/$. Подібна зміна наряд чи вдала, якщо взяти до відома значні коливання параметра $P6$. В такслу разі посуд з малим значенням $P6$ і середнім плічком та з великим значенням $P6$ і високим плічком матиме рівні значення показника, внаслідок чого можливі деякі складності при проведенні типології.

Деякі заперечень викликає знов запропонований показник загальної конфігурації верхньої частини посудини $/СЖ/$. По-перше, характеристика в системі УФ Д-И є лише першим етапом в типології посуду. На другому, обов'язковому етапі в системі УФ А-Г ми отримуємо повну характеристику верхньої частини посуду, тому використання показника СЖ на першому етапі сумнівно, бо. викличе лише накладки та непотрібне дублювання. По-друге, сумі значень параметрів $P1$ та $P2$ у знаменнику може призвести до того, що однакове значення показника матиме посуд, де $P1=P2$ та $P1=2 \times P2$. Таким чином, посуд з різною конфігурацією верхньої частини матиме рівне значення відповідного показника форми, що суперечить суті завдання. По-третє, формула показника СЖ закладє громіздка, перевантажена кількістю параметрів та незручна в роботі.

Останній показник форми $/ФИ/$ в системі УФ Д-И заперечень не викликає, проте, слід зауважити, що він відображує не "загальну конфігурацію придонної частини посудини", а лише ступінь нахилу нижньої частини посудини. Звертає на себе увагу диспропорція, що склалася в системі УФ. Так, з восьми УФ п'ять характеризують верхню частину посудини, два - загальну форму і лише один - нижню частину. Подібний розподіл наряд чи доцільний, бо без повної характеристики нижньої частини ми не отримуємо остаточну уяву про форму посудини в цілому.

У підсумку можна зазначити, що поділ УФ на дві системи слід визнати доцільним. Але якщо система УФ А-Г заперечень не викликає, то до системи УФ Д-И є ряд зауважень. Так, доцільно віддати перевагу показнику висоти плічка у варіанті 1973 р. $/P7 : P8/$. Від показника загальної конфігурації верхньої частини посудини краще відмовитися, замінивши його показником пропорції нижньої частини посудини $/P6 : P4$ або $P8 : P3/$.